

IV

ÎN SIRIA ; SOLOMON KLEIN

Plecarea mea din Cairo nu întristă, cîtuși de puțin, pe Mihail. Nu mi-a fost greu, să-l fac să priceapă necesitatea acestei despărțiri. O socotea odihnitoare pentru el însuși, în timp ce pentru mine era obligatorie și dureroasă. Desigur, nu manifesta indiferență, nu ! dar era vădit că mîhnirea nu-l sustrăgea de la preocupările sale actuale, pentru care prietenia noastră juca un rol secundar.

Echilibrul sufletesc al lui Mihail e cu totul altul decît cel de altădată. A dispărut rezistența lui în fața nesiguranței zilei de mîine. Prietenul meu se aseamănă cu un copac pe jumătate uscat și pe care furtuna îl face să trosnească din toate încheieturile. Nu mai este stejarul tînăr, ale cărui avînturi generoase nimiceau iedera sufocantă a familiei sale aristocrate, evadînd cu fruntea sus către frumusețea amenințătoare a cerului. El se reîntoarce, cu sufletul micșorat, la mijloacele clasice de apărare ale micii burghezii, împotriva rigorilor vieții. Se simte protejat doar prin posesia barului.

A venit la gară să mă îmbrățișeze, puțin înaltea plecării trenului spre Port-Said. Purtarea lui fu de-a dreptul cinică. Vorbele sale păreau să-mi spună, în realitate : „Nu-l așa că te poți lipsi de prietenia mea ? Nu cumva ai descoperit un prieten care să mă înlocuiască, fără mare pagubă ? Tu trebuie să găsești firesc ca eu să-mi recapăt libertatea“.

Și în clipa cînd trenul se puse în mișcare, el avu un suris și un salut cu mîna, care voiau să-mi zică : „Du-te spre fericirea ta !“.

Ei bine, nu ! Nu, dragul meu Mihail ! Tu trișezi cu propria-ți conștiință.

Coborîm la Port-Said, probabil, cu stîngul : ni se spune că vaporul pentru Beirut tocmai plecase. Un altul, care trebuia să-l urmeze a doua zi, era prea scump pentru punga noastră. Și, în sfîrșit, un vapor convenabil pentru noi nu pleca decît peste cinci zile. Vai nouă !... Vom fi siliți să intrăm în banii de drum.

O clipă, disperarea ne stăpîni sufletele ; eram însă blindați cu dorințe de neînvins, așa că ne revenim repede în fire. Musa spuse :

— Mă duc să-mi tapez evreii !

— Și eu grecii ! replicai.

Plecă să găsească un rabin. Eu, un episcop. Ne reîntîlnirăm la prînz, cu mîinile goale.

Rabinul i-a refuzat ajutorul, pur și simplu ; iar episcopul meu fu cît pe-aci să mă bată.

— Vezi tu ? spuse Musa. Degeaba Isus a creat o nouă religie. Cea veche îngăduia omului să fie nesimțitor față de aproapele său.

Ne hotărîrăm s-avem răbdare și să ne căutăm scăparea în oameni mai aproape de pămînt, decît rabinii și episcopii. Cutreierarăm cafenelele grecești și evreiești din piață, spovedind nenorocirea noastră, cui voia s-o asculte. Mulți făcură pe surzii. Alții ne compătimiră. Cîțiva ne strecurară cîțiva silingi, ceea ce era puțin. A treia zi de la sosirea noastră acolo, sătui de-a fi supți noaptea de ploșnițe feroce, ne întrebam dacă n-ar fi cuminte să facem cale-întoarsă, înainte de-a ne trezi fără ultimul taler în buzunar. Cînd, deodată, salvarea ne pică din cer. Un fochist grec, de pe un vapor mare care acostase la Port-Said, binevoi să-și plece urechea cu căldură la povestea nenorocirii noastre. Fu mișcat și de îndată trecu la fapte. Scoase o batistă din buzunar, puse un taler în ea și începu să facă chetă printre numeroșii clienți ai cafenelei unde ne aflam. Cum toată lumea îl cunoștea, strînse pe loc două lire sterline. Era aproape de cît aveam nevoie pentru bilete. Ni le cumpără chiar el, ca să se încredințeze că nu sîntem pungași. Apoi acest om brav se întinse cu noi la taifas, interesîndu-se de viața noastră și povestindu-ne-o pe-a lui.

Astfel, aflai că era cetățean englez, însurat cu o englezăică, avînd domiciliul la Bombay, port către care se îndrepta nava lui. Îmi făcu o descriere atît de patetică, încît

imaginația mea nebună luă foc. Tocmai citisem *Sacuntala* de Kalidasa, în minunata traducere a marelui nostru poet Coșbuc. Aveam capul plin de altă carte mai veche : *Lumina Asiei*. Nu-mi trebui mai mult. A fost de-ajuns să întâlnesc pe acest om foarte tandru, care-mi povesti despre viața fantastică a Indiei, ca să uit de Musa și de toate și să-i propun să mă ia cu sine în această țară, unde credința și visul umplu întreaga existență a locuitorilor.

Fochistul nu se miră de înfierbîntarea mea ; îmi spuse că numeroși oameni, după cîte știe el, sacrificase totui dragostei lor pentru India și se oferî să mă prezinte comandantului său. Dar, vai ! Musa protestă atît de vehement împotriva „năzbitiei mele descreierate“ contra „tentativei mele de trădare“, încît a trebuit să renunț la realizarea visului meu de-a evada, fără putință de întoarcere, din viața schiloadă la care mă supunea un veșnic compromis între aspirațiile mele de credință totală și datoria mea filială. Am luat, totuși, adresa fochistului și mi-am promis să folosesc altă ocazie pentru îndeplinirea unei dorințe atît de scumpă sufletului meu.

Port-Said va rămîne pentru mine marea răspîntie a drumurilor maritime, unde inima mea a simțit și înregistrat pulsația arterelor vieții universale de pe planeta noastră. Aici am avut viziunea clară, sentimentul precis al diversității destinelor omenești care smulge pe bărbat de nevastă, pe fiu de mamă, pe amant de amantă, și-i azvîrle cu violență în spații către care se simt atrași de afinități, mai armonioase decît cele create prin legături de familie. Adevărata noastră înrudire și adevărata patrie sînt, adesea, la antipodul locului unde ne naștem și unde trăim ca niște străini.

De pe vaporul care mă ducea la Beirut salutai acest oraș micuț și statuia lui Ferdinand de Lesseps, a cărui privire aspră, ațintită asupra canalului, părea să spună oamenilor fricoși : „Haideți ! Mișcați-vă ! Iată încă o cale ce ar putea să vă conducă către voi înșivă !“

Aș vrea să vă spun, fără nici o părtinire, ce impresie mi-a făcut omul care ne-a întîmpinat la Beirut și despre care auzisem atîtea lucruri necurate. Simt însă că-i zădărnică dorința să fii veridic, cîtă vreme toate aspectele vieții, pe care le simți, sînt dependente de inima noastră, de dragostea sau de ura noastră, de bucuria sau de plictiseala care ne stăpînesc o clipă pasiunile.

Sosind la Beirut, ne simțeam atât de săraci, atât de îndepărtați de țara noastră și atât de pierduți în această Turcie asiatică a lui Abdul-Hamid, încît eram gata să ne înfrățim chiar și cu dracul însuși, dacă s-ar fi prezentat în fața noastră cu zîmbetul pe buze.

Pe bună dreptate, văzurăm un inger salvator în persoana chipeș îmbrăcată, de statură înaltă, zîmbitoare și vorbindu-ne românește, care sări pe punte, chiar în momentul cînd barcagii sălbatici voiau să ne ușureze de ultimii plăști. Klein ridică încetîșor mîna, rosti două cuvinte imperceptibile și lată-l pe șeful poliției, care supraveghea debarcarea, alergînd spre noi, nemaîconținînd cu salama-lecurile, luîndu-ne sub protecția sa și ocupîndu-se de biețele noastre bagaje.

— De necrezut ! îmi șopti Musa. Poliția e la ordinele lui !

Puțin mai apoi, la vamă și în fața comisarului portului, ne-a fost dat să ne convingem de atotputernicia gazdei noastre, în acest oraș cu regim absolutist. Klein ne ceru hîrțiile. Musa îi dădu un pașaport expirat, iar eu un certificat de scutire de serviciu militar.

— Nu fac doi bani ! zise Klein. Sînt acte bune să vă conducă de-aici direct la închisoare. Am făcut bine că am venit să vă caut la toate vapoarele ce soseau de la Port-Said. Desigur, ați fi debarcat, dar n-aș fi știut nimic despre existența voastră la Beirut.

La auzul acestor vorbe, rostite cu o seninătate înfiorătoare, tremurărăm din toate încheieturile. Și care nu ne fu recunoștința, cînd salvatorul nostru se adresă cu un aer degajat, stringînd mîna comisarului, ce se grăbea să i-o întindă.

— Dragul meu bei, acești doi oameni sînt prietenii și oaspeții mei. Răspund de persoana lor.

— *Evallâm*, consimți comisarul.

Și trecurăm ca doi viței pe sub nasul unui tren rapid, dar conștienți de primejdia din care scăpasem.

O, Mediterană ! tot așa de frumoasă ca și la Alexandria ; un cer, la fel de strălucitor, ne fermecase în timpul distanței parcursă în trăsură pînă la vila lui Klein. Nu ne-am descleștat dinții, tot drumul. Un Beirut murdar și urît fu întîmpinat de sufletele noastre, cu gratitudine și entuziasm, greu reținute. Gazda ne arată, în depărtare, silueta Libanului :

— Acolo vom merge poimîine...

Libanul ! Voi trăi deci în munții cu cedri legendari. Și voi fi tratat ca prieten, voi munci ca un om liber. Ce-mi mai trebuie în plus ?

Trăsura se opri în fața unei frumoase case de țară, așezată pe un colnic puțin ridicat deasupra mării. O femeie durdulie și doi copii, între șase și opt ani, ne primiră cu strigăte de bucurie. Își dădeau silința să ne simțim ca la noi acasă. Ne spălarăm pe față, muți de fericire, într-un zgomot mare de veselă, asaltați de întrebările copiilor, puse în franțuzește. Apoi, fiind ora mesei, ieșirăm pe terasă, unde Klein ne aștepta cu aperitivele puse la gheață. Atitudinea lui era aceea a boierului bogat, stăpîn la el acasă, care nu ridică un pai de jos și-i disprețuiește pe ai săi, tot ocrotindu-i. Nevasta și copiii se apropiau, uneori, sfioși, ca să-l întrebe sau să ne întrebe ceva. Îi îndepărta, cu o singură mișcare a capului.

Și cînd Musa, după două păhăruțe cu țuică, vru să atace problema lucrului, atît de arzătoare pentru el, celălalt i-o tăle scurt :

— La mine, nu vorbesc despre afaceri, cînd sînt de față femei. O să ieșim numaidecît...

Mulerile erau nevasta lui și alte două evreice, rude, care roboleau împrejurul nostru, pregătind masa.

Această dojană nu-mi plăcu. Privii mai atent omul. O față palidă, cu gene și sprîncene aproape albe, cu privirea nesigură, purta urmele suferinței fizice ce-l îmbătrînise. Cînd rîdea, buzele subțiri și livide transformau risul într-o strîmbătură, care îl făcea antipatic. Altfel nu făcea impresia asta în ciuda capului neînsemnat. Se afla, în toată persoana lui bine turnată, ceva autoritar și cinic, care-i era natural și te împingea să gîndești la trecutul său aventuros. Îmi spuneam că omul ăsta a trebuit să dea multe lupte în viață, cu alții și cu sine însuși, pînă să ajungă a-și agonisi o stare materială atît de frumoasă.

Se vedea cît de colo, că gazda noastră trăia pe picior mare. Aflarăm că avea două proprietăți, asta de aici și alta în Liban, la Ghazir, unde trebuia să ne instalăm poimîine. Șase persoane, plus două servitoare arabe, de hrănit și îmbrăcat. În timpul primei mese, luate laolaltă, îmi dădui seama că îmbelșugarea era lucru obișnuit în această casă. Minceau cu toții enorm. Felurile de mîncare se succedau unul după altul, de parcă nu se mai ispră-

veau : carne, legume și fructe de prima calitate. El tro-
nind, tăind, împărțind și poftindu-i pe toți să mai ia, dînd
exemplu el însuși. La sfîrșit : cafea, narghilele, siestă timp
de două ore și iată-l în capul tribului, începînd să coboare
povîrnișul terasei, pînă la malul mării, unde se află o
baracă în care sînt depozitate costumele de baie, jucăriile
și un fel de pirogă ușoară.

— Da ! îmi spune Musa. Putem s-avem încredere.
Acest om e bogat. Încolo, ca totdeauna, nu numai sărăcia
i-ai putea reproșa.

Privesc acest golfuleț frumos, liniștit, pitoresc și sin-
guratic, colț ideal pierdut în mîngîietoarea Mediterană. Și,
de îndată, se aprinde în mine dorința de a-mi clădi aici,
cu mîinile mele, o cabană și să trăiesc, între Musa și Mi-
hail, sau singur-singurel. Îi împărtășesc lui Klein gîndul
meu. Surîde dizgrațios :

— De ce nu ? Totul e posibil, cui vrea să reușească.
Nu trebuie decît două lucruri : muncă și răbdare. Și asta
merită osteneala. Voi vedeți că natura oferă omului, aici,
un mic paradis. Cunosc pămîntul ca puțini alții, dar numai
în acest colț vreau să-mi sfîrșesc zilele.

Klein nu ridică niciodată vocea. Vorbirea lui e mono-
tonă, fără a fi lipsită de interes. Se pare că nu-i place
discuția înflăcărată, schimbările bruște de umoare, strigă-
tele. Ori de cîte ori se întîmpla ca Musa să se infierbînte,
la masă, și să vorbească cu glas tare, Klein ducea două
degete la frunte și cu mîna cealaltă făcea semn bătrînu-
lui să se potolească.

Vrui să mă încredințez dacă avea pentru mine vreun
mijloc de a-mi cîștiga existența în mod sigur, la Beirut,
unde să pot rămîne cel puțin o bună parte a anului.

— Te voi ajuta ! îmi spuse Klein.

— Nu te uita în gura lui Solomon ! strigă Musa. La
Port-Said, era cît pe-aici să mă lase de căruță și s-o șteargă
la Bombay cu un fochist ! E schimbăcios !

Rămăsei încurcat. Klein mă măsură din cap pînă-n
picioare :

— Ah !... Îți trec prin cap și asemenea trăsnaî ?

Nu mai spuse nimic. Dar privirea lui adăugă : „E bine
s-o știm“.

Musa înțelese că mi-a făcut un rău. Și încercă să-l
dreagă :

— Desigur, Adrian e îndrăgostit de ținuturile Mediteranei, dar nu cred să-i placă să rămână în această țară, unde libertatea e la cheremul ultimului polițai.

— Nu cunosc altă țară mai liberă ca Turcia lui Abdul Hamid ! ripostă Klein, molatic. Nu numai pentru acela care are avere ca mine și se bucură de prietenia guvernatorului, ci pentru oricine vrea să se țină departe de politică, ocupându-se numai de treburile sale. Și apoi, aici, când începi să te lansezi în negoț, banul vine în valuri de lire turcești și se scurge în metilici sau biete băncuțe. Chiar și cei nepricopsiți, care câștigă metilici, izbutesc adesea să-i rotunjească în lire turcești. Căci, în Turcia, oricine poate face pe pașa, cu cheltuială puțină. Viața-i ușoară ; impozite, ioc. Toată lumea păstrează o limită între ceea ce câștigă și ce cheltuiește, explicabilă prin absența nimicurilor costisitoare în viața orientală, și care în Occident înghit atît averile mari, cît și leafa muncitorului.

Am rămas cu gura căscată, dinaintea raționamentului gazdei noastre. Klein era mai puțin prost decît îmi închipuisem. Îl zgîndărirăm la vorbă și-l ascultarăm cu folos.

Apusul soarelui, apoi noaptea, ne găsiră tot acolo, la malul mării, cufundîndu-ne la sfîrșit în tăcere, fiecare cu gîndurile lui. Nu ne-am înapoiat în oraș. Cinarăm și ne culcarăm devreme.

Cînd deschisei ochii a doua zi dimineața, toată lumea era în picioare, chiar și copiii ; întreaga rufărie a casei se afla pe terasă, unde Musa și Klein vorbeau în șoaptă, cu fața spre nemărginirea Mediteranei, fumîndu-și nemișcați prima naghilea a zilei. Pace, singurătate, tăcere, bunăstare. Avui sentimentul că o fericire patriarhală domnea în acest cămin românesc, pierdut pe coasta Asiei Mici. Cît de îndepărtate se aflau patria mea, mama mea ! Pe aici nu se vedeau frumoasele noastre vapoare albe, bucăți plutitoare, din patrie, pe care românii din Alexandria le salutau săptămînal, atît la sosire cît și la plecare.

Îndată ce mă îmbrăcai, copiii veniră să-mi povestească o mulțime de istorioare, pe care abia le înțelegeam, deoarece vorbeau foarte prost românește, în timp ce franceza, idișul și araba le erau familiare. Un lucru extraordinar : în această familie evreiască, copiii mergeau la școala misionarilor catolici francezi și adorau pe Isus. Îmi arătară numeroase poze sfinte, pe care le sărutau cu venerație. Fetița, mai mare decît băiatul și mai sentimen-

tală, compătimea „patimile Domnului” și mă întreba „de ce l-au răstignit”. Două dintre aceste imagini în culori — Isus pe cruce și Fecioara Maria cu inima străpunsă de-o săgeată — nu le părăseau niciodată, chiar când se urcau în pat, la culcare. Îmi exprimai lui Klein mirarea. Îmi răspunse rece :

— Îmi las copiii să-l iubească acum pe Isus, catolicul. Mai târziu, când vor termina școala și vor încăpea pe mâinile mele experte, îi voi obliga să aleagă între dragostea pentru Dumnezeu, care nu-ți umple stomacul și aceea a banului, singura care contează. Și atunci, că sufletul lor o să fie catolic sau evreiesc, tot dragostea de bani va fi aceea care-l va subjuga. La nevoie, dacă va fi cazul, le voi arăta câteva exemple de urmat, de la marii reprezentanți ai celor două religii. Nu, nici un pericol ! Misionarii nu vor schimba fața lumii ; ba cred că nici nu țin s-o facă. Nu urmăresc decît noi adepți. Ei bine, copiii mei au să se poarte așa cum e mai bine.

„Ce cinism !” gândii. O clipă, acest om mă înfricoșă. Ceea ce știa despre viață, pentru el era tot atât de nestrămutat, ca și stînca ce-l susținea casa. Se vedea asta pe chipul său, alb ca varul ; o simțeau din tonul conversației sale. Observă efectul vorbelor sale asupra mea și a lui Musa, și șterse tot, printr-un cuvînt, dintr-un gest. Se ridică, ne apucă familiar de umeri și spuse :

— Acum vom merge în cea mai frumoasă cafenea din Beirut, să fumăm clubuce și să vorbim despre afaceri. Trebuie să ne înțelegem ca frați !

— Cu siguranță, dragul meu Solomon ! întări Musa. O să ne înțelegem ca frați ! Tu o să fii ghidul nostru ! Te vom asculta !

Klein își duse arătătorul la buze :

— Nu striga așa de tare !

Cafeneaua unde ne duse era așezată aproape în întregime deasupra mării. Consumatori : arabi bogați, cu fețe grave, care îl întîmpinară pe Klein cu numeroase *melkhar* ! Se bea rachiu sau cafea și se fuma. Cîte unii intrau într-o cabină, de unde ieșeau în costum de baie ; dispăreau apoi printr-o trapă, unde o scară amărîtă îi duceau direct la mare. Îi vedeam înnotînd, de pe locul nostru, pe terasă. Apoi se înapoiau, relua ciubucul, conversația sau jocul. Nu mă dumiream deloc. Musa, entuziasmat, vru să-i imite, pe loc. Klein se împotrivi :

— Ești bătrîn. Un cîrcel și iată-mă cu un mort în brațe, cînd eu caut un asociat ! E tocmai ceea ce țin, ca tu să știi imediat : mă bizui pe forțele tale, nu pe ale mele, pentru executarea lucrării ce-am contractat.

Măgulit, bătrînul își umflă pieptul și înghiți dintr-o sorbitură rachiul din păhărel :

— Contează pe noi ! În sănătatea ta, Solomonaki ! Și într-a ta, Adriene, băiatul meu !

Klein continuă, cu vocea-i înăbușită :

— Pe dumneata te știu meserias bun. Dacă și Adrian îți calcă pe urme, are să fie și mai bine. Casa mea e și a voastră. Cu oarecare răbdare și economie, vă veți face un mic capital, ca să vă cumpărați scule și apoi să ne prindem tovarăși în afacere...

— Să ne păstrezi tu banii, răcni Musa, că eu sînt un cheltuitor nebun, iar zănatecul ăsta mă înîrece ! adăugă el, arătîndu-mă cu ciubucul.

Avramescu roti ochii împrejur și zise pe șoptite :

— Vorbește mai încet, te rog !... Deși sîntem în Turchia, poate să ne înțeleagă careva. Și nu-i nevoie să știe tot orașul ce punem noi la cale.

— Cred că nu conspirăm nimic....

— Desigur, nu ! Dar, auzindu-te un al treilea, ar putea crede că ai venit să-mi încredințați un sac de aur.

Își bău tacticos păhăruțul, își îndreptă bustul, cercetînd cu gravitate chipurile vecinilor noștri de la mese și răspunzînd surîzător noilor salamalecuri. Apoi :

— Această primă lucrare, pe care o executăm împreună, nu-mi dă toată garanția unui beneficiu satisfăcător. E chiar foarte posibil să ies în pagubă. De asemenea, pentru început, vom lucra fără nici un angajament între noi. Dacă rezultatul va fi bun, cu atît mai bine pentru noi. Dacă mînînc banii, țin să fiu singurul care suportă paguba. O să aveți asigurat un salariu de bază : tu, Musa, două lire turcești pe săptămîină ; iar tu, Adriene, o liră și jumătate. Merge ?

Musa, beat de bucurie și uitînd de îndată discreția recomandată, își desfăcu brațele și tună :

— Vom fi sclavii tăi !

Klein făcu o mutră speriată, privi în jur și-și spuse că probabil cu Musa trebuie vorbit despre afaceri numai în pustiu. Nu mai spuse nimic și ne lăsă să povestim verzi și

uscate din România. La prînz, aceeași masă copioasă ne împiedică să ne mișcăm, pînă la apusul soarelui, cînd părăsirăm frumosul golfuleț al gazdei noastre, ca să ne așezăm din nou la masă. Apoi minunatul amfitrion ne duse în oraș, ca să ne arate Beirutul de noapte al pașalelor. Ne înapoiarăm foarte tîrziu, beți de-a binelea, cu zgomotul asurzitor al tîmpanelor hăuindu-ne în urechi. Pe dinaintea ochilor ne defilau chipurile dansatoarelor arabe, cu buricul gol.

A doua zi, la orele șase, plecarea la Ghazir. Plecare punctuală, ca la armată, deși aveam nevoie de dormit. Parcă am nisip în ochi. Mă simt moale. Dimineața este însă fermecătoare. În curte, două trăsuri mari, trase de catîri chipeși. Nu se încarcă decît puține bagaje. Toată lumea pleacă, afară de-o servitoare care rămîne să păzească casa. Cînd convoiul se pune în mișcare, ne asemuim cu niște refugiați, nu prea grăbiți.

Sînt nevoit să recunosc că Solomon e un tip care are pumn ; un pumn ce nu se arată, dar al cărui efect se simte. Nu țipă niciodată și totul merge ca pe roate. De la sosirea trăsurilor, cînd coboram din pat și pînă la plecarea convoiului, nu s-au scurs mai mult de douăzeci de minute. Nici pomeneală de zarvă sau porunci. Ne-am spălat pe față, îmbrăcați, ne-am luat cafeaua, tacticos, în timp ce două servitoare pregăteau două boccele, cu boarfe din casă. Dacă un copil întîrzia, legîndu-și șireturile de la sandale ; dacă o femeie se învîrtea uneori locului, neștiind pe ce să pună mîna, ei întîlneau repede privirea vigilentă a lui Klein, suficientă ca să-i scoată din încurcătură.

Într-adevăr, omul ăsta n-a făcut degeaba umbra pămîntului. Și dacă experiența vieții l-a costat scump, a știut să tragă și foloasele. Îl prețuiesc.

Mi se pare chiar omenos. Pe drum, la o coastă greu de urcat, coboară din trăsură și merge pe jos. Facem și noi la fel. Ocazie nimerită ca să mă izolez de caravană și să gust în tihnă spectacolul ce se oferă pentru prima oară, ochilor mei. Niciodată nu m-am urcat pe munte. Puține regiuni sînt împădurite. Iar nesfîrșitele cîmpii pietroase nu sînt mai puțin impresionante, mai ales în partea numită, cred, Nahr-el-Kelb, unde ținutul este semănat cu stînci ce seamănă din depărtare cu niște arătări apocaliptice. Jos, Mediterana înflorată de spuma valurilor, se depărtează pe nesimțite, cu coasta ei dantelată, care oferă cerului albastru

numeroase golfulețe de safir și smaragd. Ca să le pot contempla cât mai bine și, în același timp, să urmez convoiul, merg uneori de-a-ndaratelea, ceea ce-l face pe Klein să mă privească, de parcă aș fi într-o ureche.

— Atît de mult iubești țara asta ? mă întreba el și în privirea-i cenușie lucește ceva care mă nelinistește

— Da. Eu vin din stepele Bărăganului și ceea ce văd aici mă subjugă. Tare aș vrea să am o colibă, acolo, în golfulețul singuratic și înverzit. Să trăiesc acolo ca un sălbatic.

— De ce „ca un sălbatic” ? Ai putea să trăiești acolo ca un om civilizat. Pentru asta, nu ți trebuie decît să ai răbdare și să vii să muncești.

— Asta e ! Nu-mi place prea mult să muncesc ! Cînd eă doar animalele, devenite sclave din cauza omului, și petrec toată viața muncind, sînt siguri că dacă ele ar avea o constanță, s-ar sinucide.

Solomon arde de dorința să mă contrazică. Dar e prudent și-și rumega replica. Știe că nici el nu a făcut din muncă un scop al vieții. Și presupune că eu îl știu povestea. Așa că bate în retragere.

— De așar, omul, na-î un animal. Totuși, dacă doresc să-ți arăt banii aceluia lingea mea, na-î decît să pot avea, într-o mină interesantă, pe care o vei avea în casă ! Nimeni nu-ți da de pomana. Ți-am spus că te voi ajuta. De mine na-î a ajutat nimeni. A trebuit să mă descurc singur.

Na cred, domnule Solomon, că ați făcut avere năuă puțin mîncînd porcoșii de ale damitelor.

— Ce știu din mîncare ? Și chiar de-aș ști, cum ar putea să-l mîncă ei ? Na-î a ști-a-l dovedi că nu sînt un proț. De-î și dumneata ar putea face la fel, na-î a-l prinde rău. Ea preferă inteligența care te ambigătează, mîncîndu-ți și te înfometează.

Nu vreau să ți spun ce gîndesc despre „inteligența” care a dat dovadă, negustorînd trupurile soara-sor, nepoate-sor și al propriei neveste. Îmi ghicește însă gîndurile și m-atacă iașis, după ce s-a asigurat că Masa, care era puțin în urma noastră, ascultă convorbirea noastră.

— Îmi spui că este imoral, ceea ce am făcut ca să cîștig banul, spre a nu rămîne toată viața golaniul pe care maică-sa l-a adus pe lume, hrănindu-l cu pine neagră pînă la vîrsta de douăzeci de ani. Da ! i-am arătat sărorii mele

elementele perspective de lucru. Și că în ochii lui Solomon palăvrele noastre n-aveau nici un sens dacă nu tindeau, în concluzie, la o „tranzacție”. Se pare că trebuia să înțelegem că rostul nostru acolo nu era „de-a hotărî pe proprietate”. Patronul nostru era cel care trebuia să „dirijeze” adevăratele „urze” doar să i le „ușurăm”. Trebuia, deci, ca noi să pășim în acele case arabe prietenoase, cu aere de confortabil, chiar dacă nu eram.

Dar ce se făcea în locul lui și sînt oamenii, mai ales ca mentea noastră e departe de orice gîndire comercială, de a fi capabili de a răspunde printr-un comportament inteligent, calauzoarei primii pe care ne o înfruntăm, în această țară din Ghazir !

Pe de altă parte, de oameni de faamă și cu înfățișare jalnică, care nu au nimic din cele la Klein, nu de morga lui, ci de o simțire a nevoii să și ne ospăta, ne dădeau să ne simțim ca sîntînd o plăcere vie ca să ne asculte vorbirea noastră, să ne dea prețuirea și respectul lor. Nu erau oameni care să te prindă pe acești hoamezi, lîndea-i să te ia în serios, ci doar să te aibă ca prezență. Ne arătau, în orice caz, că sînt oameni. La întrebările lor tatălui nostru, el le răspundea, le dăruia răspunsuri de lumina spre deosebire de cele ale lui, care erau sîntînd înăpărușate în nou de mister.

Într-o zi, în timp ce mă așezam în stăcham. Se făcuse o zi frumoasă, cu o pală și oțet, și oțet înăpărușat în Ghazir. Ni se tăia rădăcinile și se bea îndoit cu oțet. K... ca să te așeze în stare, să te așeze în stare. Și cum gîd... oțet...

Într-o zi, în timp ce mă așezam în stăcham. Se făcuse o zi frumoasă, cu o pală și oțet, și oțet înăpărușat în Ghazir. Ni se tăia rădăcinile și se bea îndoit cu oțet. K... ca să te așeze în stare, să te așeze în stare. Și cum gîd... oțet...

— De exemplu cit ?

— Într-o zi, în timp ce mă așezam în stăcham. Se făcuse o zi frumoasă, cu o pală și oțet, și oțet înăpărușat în Ghazir. Ni se tăia rădăcinile și se bea îndoit cu oțet. K... ca să te așeze în stare, să te așeze în stare. Și cum gîd... oțet...

Într-o zi, în timp ce mă așezam în stăcham. Se făcuse o zi frumoasă, cu o pală și oțet, și oțet înăpărușat în Ghazir. Ni se tăia rădăcinile și se bea îndoit cu oțet. K... ca să te așeze în stare, să te așeze în stare. Și cum gîd... oțet...

Toată ziua, în timp ce mă așezam în stăcham. Se făcuse o zi frumoasă, cu o pală și oțet, și oțet înăpărușat în Ghazir. Ni se tăia rădăcinile și se bea îndoit cu oțet. K... ca să te așeze în stare, să te așeze în stare. Și cum gîd... oțet...

— Foaie bună! Într-o clipă s'au pînă s'au, că le în-
cunosc pe toate!... Nu ești o fată bună și ca de
acolo în afară n-ai să-ți dai?

— Aș' fi la Mădăra! Căci e o fată bună și ca de
acolo în afară n-ai să-ți dai? O fată bună și ca de
acolo în afară n-ai să-ți dai? O fată bună și ca de
acolo în afară n-ai să-ți dai?

Dădă! Păi, ce ești? Nu ești o fată bună și ca de

Și ce ești? Păi, ce ești? Nu ești o fată bună și ca de
acolo în afară n-ai să-ți dai? O fată bună și ca de
acolo în afară n-ai să-ți dai? O fată bună și ca de
acolo în afară n-ai să-ți dai?

Dădă! Păi, ce ești? Nu ești o fată bună și ca de
acolo în afară n-ai să-ți dai? O fată bună și ca de
acolo în afară n-ai să-ți dai? O fată bună și ca de
acolo în afară n-ai să-ți dai?

Se pare că ești o fată bună și ca de
acolo în afară n-ai să-ți dai? O fată bună și ca de
acolo în afară n-ai să-ți dai? O fată bună și ca de
acolo în afară n-ai să-ți dai?

Și ce ești? Păi, ce ești? Nu ești o fată bună și ca de
acolo în afară n-ai să-ți dai? O fată bună și ca de
acolo în afară n-ai să-ți dai? O fată bună și ca de
acolo în afară n-ai să-ți dai?

Dădă! Păi, ce ești? Nu ești o fată bună și ca de
acolo în afară n-ai să-ți dai? O fată bună și ca de
acolo în afară n-ai să-ți dai? O fată bună și ca de
acolo în afară n-ai să-ți dai?

Klein îmi puse o mîină pe umăr.

— Ce ești? Păi, ce ești? Nu ești o fată bună și ca de
acolo în afară n-ai să-ți dai? O fată bună și ca de
acolo în afară n-ai să-ți dai? O fată bună și ca de
acolo în afară n-ai să-ți dai?

— Aș' fi la Mădăra! Căci e o fată bună și ca de

— Ce ești? Păi, ce ești? Nu ești o fată bună și ca de
acolo în afară n-ai să-ți dai? O fată bună și ca de
acolo în afară n-ai să-ți dai? O fată bună și ca de
acolo în afară n-ai să-ți dai?

— Ce ești? Păi, ce ești? Nu ești o fată bună și ca de

— Ce ești? Păi, ce ești? Nu ești o fată bună și ca de
acolo în afară n-ai să-ți dai? O fată bună și ca de
acolo în afară n-ai să-ți dai? O fată bună și ca de
acolo în afară n-ai să-ți dai?

— Ce ești? Păi, ce ești? Nu ești o fată bună și ca de

— Ce ești? Păi, ce ești? Nu ești o fată bună și ca de
acolo în afară n-ai să-ți dai? O fată bună și ca de
acolo în afară n-ai să-ți dai? O fată bună și ca de
acolo în afară n-ai să-ți dai?

— Ce anume?

— Creștin ortodox !

A

țin cu el.

N-am pățit nimic.

celălalt.

fară să cînească.

va doborî.

Nu se află pe aici pășuni sau hădăfuri, nici crea-
turi cu anumite legume. Ne încercosăm, pe cât posibil, să
femei, unele dintre ele fiind de o înălțime și aspect fizic
acestui ținut sălbatic. Toate dau pe seama grăditei, dar
cior, un capătii de lemn sau o fațetă. Când Egiptul are
goale, și le balabanesc pe lângă fire. În odăile lor
troase, voluptuoase, se miladază între ele, călădindu-se,
cînd într-alta. Cred că pe aici trebuie să se petreacă
cesc cel mai mult. Pe barbații văd că au obiceiul să
jucînd sau pâlăvrăgînd.

În casele creștine, femeile vorbesc în mod obișnuit
ori în conversațiile sau desușite, și se pot auzi
rioase, auziseră vorbindu-se de la un capăt la altul
ne cunoașca. Este adevărat că Amos, un
lucrări frumoase, dar eu nu se pot compara. Într-un
am sfîrșit de zăgăvit an saloanelor, și în cele
a adanat lumea ca la lăcomie. Într-un
dești, ca ceea ce m-a lăsat în stare de
meserie.

Totuși, trecem drept că, în general, femeile
vad înțind în hădăfuri, și în cele care
care sînt prea lungi, pentru a se putea
e ca se provoacă zăbăritul, și în cele
noze, înțeleptele, și în cele care
doda bătăie, și în cele care
Cred că, în general, femeile
ce, și în cele care sînt
răi de pe căminul său, și în cele

Măstă! Sărac! —

Iar femeile ne privesc, și în cele care
în timp ce capul i mîlăie, și în cele care

— Da! fără îndrăzneală, accentuând, și în cele care
și străduiesc să le înlesnise o viață mai bună. Așa
răi mei de afaceri. Măcar o să se poată face
nia. Cit despre Adrian și brețelul său, și
frumoasă logodnică lbancă?

Rosteste cuvintele acestea, femeia în discuție, și
fetișcană din casă îl atinge în tăcerea. Ocaziile pe care
mijloc — oh! foarte părinteste, adică...

— **Nu-i așa, micuță?**

Dar „micuța” o zbughește și o rădă în
locul ei:

— Pe legea mea, da! De ce nu?

Mă gîndesc : „Asta e ! Să ştiu că mi pregăteşte vreun voiaj de nuntă în America de Sud !”

Zilele ni se scurg astfel, pline de speranţă şi fără prea multe griji, cam pînă în august, cînd Klein ne pocni în cap cu realitatea aspră a vieţii. Dar trebuie să povestesc cum s-a întîmplat.

Munceam la Ghazir, de vreo zece săptămîni. Două şantiere terminate, iar al treilea început. Salahoream treisprezece-paisprezece ore pe zi. Seara, după masă, pieam morţi de oboseală. Klein ne gazduia, ne hrănea, ne spăla rufăria şi ne da ceva bani de buzunar, cînd ni ceream, paltra sau cîteva lire la Masa, care le-a trimis la ai sai, la Bucureşti : o lăcomie, pe care am cheltuit-o în tot acest rastimp. Ne-a plăcut socotila şi hanule vechi, o liră fiecare. Cu mîncare ne dădea foarte bine, ni s-a dat chiar vin şi rachiu.

Dar cine ar fi crezut ca asta era aproape tot ce ni se cerea, dăm o muncă aia de grea ? E ceea ce am aflat abia acum, cînd Klein a găsit o mie de pretexte ca să întrerundă munca noastră. „Că e prea liber cu noi”.

„Libera ?” „Ce vă lăseşte ?” Socotelile mele sînt mîncate de o mîncă de sare, dar cum stau. Şi apoi, trebuie să văd dacă mi se plăseşte exact cum ne-am înţeles. Libanezii sînt totdeauna scutiţi dar cînd e vorba să plătească ceva, sînt foarte la sînsă. Uneori chiar îţi fac reduceri destul de mari, totuşi, ca de la o pătule. Aşa-i obiceiul aici.

„Ce ştiţi, domnule ?” „Şi apoi, puțin ne păsa. Nu se aratăse că sîntem o populaţie care să ne facă rost de un câmin ? Nu ştiţi că sîntem Libanezi ?” Dar Domaczeale ! Tot Libanul o ştie. Aşa-i obiceiul nostru, Klein nu putea ignora tradiţia noastră. „Aşa-i obiceiul nostru, cînd e vorba de o mîncă de sare”.

Libanezii sînt totdeauna Musulmani, gîndea decît „la mîncă de sare” la Bucureşti, iar capul meu se suiea tot de tot, ce cînd cu cîntărea legedacea frumoasă, Libanezii.

Domaczeale ! Ce e de frumoasa iluzia ! Singura alinare a satacului ! Alina timp cit ea ne-a legănat în acest Liban, ne saltea parca şi cerul, iar munca zilnică aproape n-o simţeam. Acum, fiindcă am vrut cu orice preţ să cunoaştem „satacul”, realitatea ne pare un iad. N-ar fi trebuit să cerem niciodată lui Klein să ne facă socotelile.

Poate că am fi continuat încă multă vreme să plutim în vis, dacă o întimplare neaşteptată n-ar fi silit pe Musa să-şi ceară „totul, banii”. Scriind la Cairo că a devenit mare

Te-ai gândit vreodată la
aceste lucruri? Nu, nu
am. A fost o vreme când
eram copil, când eram
deosebit de curioasă în
privind lucrurile din jur.
Dar, pe măsură ce am crescut,
am învățat să mă concentrez
pe lucrurile care mă
interesează.

nam.

Am fost odată la un
concert de simfonie.
Era o noapte frumoasă,
cu o atmosferă specială.
Mă uitam la muzicanții
de pe scenă, la mișcările
lor, la expresiile lor.
Eram fascinată de
puterea sunetului.

uma mea înghețată.

Am fost odată la un
concert de simfonie.
Era o noapte frumoasă,
cu o atmosferă specială.
Mă uitam la muzicanții
de pe scenă, la mișcările
lor, la expresiile lor.
Eram fascinată de
puterea sunetului.
Am fost odată la un
concert de simfonie.
Era o noapte frumoasă,
cu o atmosferă specială.
Mă uitam la muzicanții
de pe scenă, la mișcările
lor, la expresiile lor.
Eram fascinată de
puterea sunetului.

Când eram copil, eram foarte curioasă în
privind lucrurile din jur. Dar, pe măsură ce am crescut,

pe Klein pe santor. Era intr-un hal de plins. Ajutat de un ucenic, se dădea de ceasul mării ca să termină, fără să lucreze prea începu să contacteze la Musa; dar nu reușea deloc. Nepăcătoria sa în ale fusesen și în propoziții tonurilor la falsele cântăce, strădase tăvoul, într-un hal aproape nepăcătibil. Nu rădăla își dădea seama, dar nu-i trada amarațarea. Mi se facu mână de el.

— Vrei să te arăt ca să termin această camera? îi spusei fără a sta pe gânduri.

Solomon ca față și pașii îl totăra cu el în marea mare ochii lui lipsiți de expresie, care semăna cu o țară ușor speriată:

Mai obaga nospes, dar nu te totăra de fole, de lui Musa?

E posibil să mă ațeze de tradoare. Nu știu însă sigur, pentru că n-avem decât foarte puțin bun. A trebuit să plătim chiria pentru două camere și a trăim trespunzător săptămâna întreaga fără să cîștigăm un ban.

— Bine. Vină nimeni dintr-unul în altul. În voi dăruia leida pentru a plăti de la un. Asa că o să aș putea la Musa o hăa, de de, ca să nu erape de foarte.

Klein avea de a pînă de soarta bănuțului. Spre marea mare, marea. Masa îl rădăla în înaltă, ceea ce nu minni, mai ales că, fiind sărăcăria pe care Solomon avăsese la el, făcuse să rădăla el nău aramă în laa.

— N-ai nevoie de orice pomana lui, mi-i de a tu. Sora-nă, ca de a pînă de apă. E un mirabil; tu, o laa. Păcă! De te să stă la el? Iasă-mă să văd!

Bătăl nău pînă la marea recepția pînă la a rădăla în marea mare. Făcuse, ca să nu-l îndăla. Făcuse, făcuse pînă la marea mare. Făcuse, ca să nu-l îndăla, care la pînă la marea mare. De a dăla amand a ceteră marea marea. Regretă amand ca venisese la Chazie și reproșă la Musa că-i în elase.

De te rădăla, ca să devină marea anteprecia în Liban? se oțăra Titel.

De pînă la marea mare. Și chiar orice speranță de salvare le pînă a dăla în marea mare. Așa că il zăla fiind et marea lor stimulă, în dăla, de pînă la marea mare. Făcuse care-i făcuse stupizi. Sora în a, era mereu adorabila, mereu însetată de aventură. Făcuse să se oțăla de dăla de cele mai ceteră.

Valca pe care o călărie se deslăşea ca porţia a
privi universală. O armă dădă o înălţime ca
să împărtăşească înălţimea, aceea ce se deslăşea înălţime
mare de... de... de... de... de... de... de... de...
incepe... de... de... de... de... de... de... de...
tari, de... de... de... de... de... de... de...
acelaşi... de... de... de... de... de... de... de...
dă... de... de... de... de... de... de...
ospăt... de... de... de... de... de... de... de...
în... de... de... de... de... de... de... de...
no... de... de... de... de... de... de... de...
il... de... de... de... de... de... de... de...
a... de... de... de... de... de... de... de...
salva... de... de... de... de... de... de... de...

În... de... de... de... de... de... de...
astfel, de... de... de... de... de... de... de...
tari. O... de... de... de... de... de... de... de...
ed... de... de... de... de... de... de... de...
un... de... de... de... de... de... de... de...
fost... de... de... de... de... de... de... de...
murînde.

O... de... de... de... de... de... de... de...
asta... de... de... de... de... de... de... de...
a... de... de... de... de... de... de... de...
l... de... de... de... de... de... de... de...
l... de... de... de... de... de... de... de...

Un... de... de... de... de... de... de... de...
ton... de... de... de... de... de... de... de...

— Sa... de... de... de... de... de... de... de...
înti... de... de... de... de... de... de... de...
se... de... de... de... de... de... de... de...
a... de... de... de... de... de... de... de...

— L... de... de... de... de... de... de... de...
pe Musa afară.

— Ş... de... de... de... de... de... de... de...
mirare.

— De unde ştii ? întrebai.

— Am... de... de... de... de... de... de... de...
primul... de... de... de... de... de... de... de...

Înti... de... de... de... de... de... de... de...
în geam. În... de... de... de... de... de... de... de...
introduse... de... de... de... de... de... de... de...
tavan, b... de... de... de... de... de... de... de...

Cită minciuna se afla în adicăruile evidente pe care Klein ni le punea în față doar un al mai ticalos decît el — și i putut s-o dovedea că. Oricum, Klein jucase magistral. Și încăuța părea să-și dea seama. După un moment de des-
campanire, de reflecție. Sara se ridică hotărîtă, cu ochii înălțînd în lacrimi și cu dormite puternice :

Domnule Klein, într-o zi mi-ai spus că ați putea să-mi fiți folositor. N-aveam decît să contez pe dumneavoastră...

Nu îndrăzni să meargă mai departe, deoarece privirea lui Klein era severă, în timp ce pentru mine, care-l cunosc-
team mai bine, această severitate îmi spunea : „Du-te, fi frumoasă mea ! În acea zi, și am bine de ce îți promiteam ajutorul meu“.

Sara se înarmă cu cel mai drag stos suris al ei :

„Ei bine, ați vrea dumneavoastră să intervenți în această împrejurare ?

Bătrînul motan se prefăcea copleșit de-o neliniște adîncă. Fumam, Klein ramase pe jumătate lungit pe un divan. Aruncîndu-și țigara, se sculă și-și afundă privirea-i jăleasă în ochii negri ai Sarei :

— Dacă vreați să intervin... Nu n-ai că vreau, cu dragă inimă. Totul este să știm cu ce rezultate ne vom alege. Nu-mi place să mă compromit în intervenții zadarnice. Dumneata știți în Turcia trebuie să ceri numai ceea ce se poate obține, fără de care...

— Dumneata poți obține tot ! știgă Sara, sinceră, convinsă. Și apoi e inutil să-ți spun că Titel nu s-ar mai reîntoarce la Ghazir. Ne vom duce aiurea.

Ea vorbea la plural, dar Solomon o înțelegea cu totul altfel.

De ce spui „noi“ ? Chiar dacă îl scap de pascărie — ceea ce n-ai sigur — el va fi expulzat numai decît și-atunci, cam o să-l întovărășim, cînd cu toții sînteți în mizerie ?

— Este adevărat ! răspunse Sara, învinsă. Apoi : Ei bine ! salvați-l macar de închisoare, domnule Solomon. Vrei să spui, să încercăm a-l salva.

Să încercăm ? Dar ce pot eu ?

— Ce puteți ? Totuși ca și mine.

— Adică ?

Nu m-ai apucă amîndouă mințile și o ridică în picioare :

să fie cumpărat, decât să nu fie folosit întru a
individualu. Fie totuși să se aibă în vedere, ca
s-o pot adăuga, că și cum s-a spus că în
tă, nu i pot sta în cale, și că, în schimb, ca
ha man dle. Și, în schimb, ca, în schimb, ca
v-dem ca i de, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca
de independență, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca
conservare, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca
înca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca
namar, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca

În anul 1900, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca
f. A. M. ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca
person, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca
veg, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca
plu, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca
lex, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca
re, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca
dem, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca
ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca
de, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca
ro, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca
du, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca

Asa ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca
tun, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca
d, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca
ast, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca
f, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca
ch, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca
tu, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca
m, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca
re, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca

Nu, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca
re, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca
ai, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca
ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca
frământa gânduri negre.

S, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca
se, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca
cinice, după cum urmează :

T, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca
e, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca
im, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca
zi, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca, ca

Apoi un nor îi întunecă fața. Într-un colț, nevasta lui adaugă: „Numai ca această comoară de bărat de n-ar afla întreg adevărul despre purtarea Sarei ! Ar fi o catastrofă“.

— Hai să vedem, ce capital mai avem ! spuse Musa, scotocind prin buzanare. Trebuie să beau ceva, chiar acum. Ca atît mai rău. Mă simt, în același timp, și fericit, și nefericit !

Am băut, în dimineața aceea, fiecare cîte trei păhăruțe de rachiu, sub ochii bravilor sateni, care, deși ei înșiși beau, ne spionau cu coada ochiului și ne judecau cu asprime. Vorba poetului nostru: „Virtutea este ușoară, cînd ai tot ce-ți trebuiește.“

Și acum, iată stășitul povești lui Musa și a scurtei dar emoționantei vieți dăsa împreună, petrecută sub soarele Mediteranei.

Trei zile, n-am știut ce „învîrteau“ Solomon și Sara la Beirut. Totuși, cam timpul se îndreptase, iar zilele însoțite ne înveseleau sufletele noastre melancolice, aproape că uitasem să ne gîndim la aceste două fînțe. Dar, într-o dimineață după amiază, ce vedem și ne face să credem că vom muri ? O trăsura elegantă se oprește în fața casei unde locuim și din trăsura coboară Sara, împodobită ca pentru nuntă, ceea ce în displace lui Musa, deoarece înțel-se că tata lui, dînd „lovitură“, s-a grăbit să vină ca s-o vadă cerșind, mai bine zis, sfatul. Fecare preocupată și dîndu-și seama, își înfruntă la grabă paștele și ne trînti această veste, la gura mare, care ne luă puțul.

Haide, tată, să strîngem repede catrafusele, tu și Adrian ! Ne răzpirem îndată la Beirut, cu trăsura ce-o vom lua afară. Mamă se nă, tu pleci, tată, la Constantinopol ! S-a sfîrșit calvarul tău. Te vei duce să-ți regăsești familia ! De-azi în douăsprezece zile, o să fi la București !

— Și tu, întreba bătrînul, cu un aer vexat.

— Eu, ci bine, tată, voi avea, în sfîrșit, barul meu ! Musa se clatină, mîscîndu-și buclele :

Tu... o să ai, în sfîrșit... barul tău ! Elcstemat să fie Solomon ! Nimic de spus : loviturile sale sînt de maestru. Aveți drept, deci, să mă expediați acasă : vă stînghețeserăm omul vostru, care e același. Și Titel al tău ?

Acesta expelzat ieri, răspunse Sara, închizînd geamantanele.

Și adăugă, cu un aer în profector :

— N-am putut să-l ducem pe străzile Beirutului !

— Ah ! „Voi” n-ați... E magnific ! Și cine suportă cheltuielile imediatei mele repatricri ?

— Tată, mă calci pe nervi ! Mai bine ajută-ne să împachetăm. Trăsura nu poate să aștepte.

— Da, fata mea, ai dreptate : în realitate, sînt mulțumit de... toate astea ! Tocmai mi-a scris de-acasă că Ghizela s-a logodit...

— Logodita, Ghizela ? Cu atît mai bine pentru ea ! Dar haide, tată, ajuta-ne ! O să-mi povestești pe drum toate istoriile tale.

— Istoriile mele ? Asta-i toată bucuria ta, la auzul unei vești atît de fericită ?

— Ce vrei, tată, poate că greșesc, spunîndu-ți că înție mine și familia noastră se află o prapastie, pe care nimic n-ar putea-o umple. Uite, fac prinsoare că mama profită de ocazie, ca să vorbească iarăși de purtarea mea proastă. Ei bine, socotîți-mă ca dispareata, moartă !

— Moarta ? Și dacă hoțul tau o să ne înpută de la distanță ? Dacă îți vei nenoroci surorile ?

Regret, dar n-am ce să fac ! Am dreptul să-mi trăiesc viața mea, fie ea chisla de peacuna. Asta-i poate soarta mea !

Musa căzu pe un scaun și mormăia că e... lăsat pe palme :

— Da, asta-i soarta ta !...

Sara se duse să achite cîteva mări datorîi la gazda noastră, o brutarasă batrîna care ne dăduse adesea pe datorie numeroase *roll*, — prîne plată ca o faifarie. Cînd rîm bagajele la trăsură, care numădecît porni, lasînd în urma noastră acest frumos Ghazir, care la urma urmelor, a fost prietenos cu noi, suportîndu-ne cu o cumsecădenie pe care mahalaua Eraliei mele nu mi-a arătat-o niciodată.

Musa traversă satul, ghemuit între mine și Sara cu capul în piept, fără să vadă sau să sîlute pe cineva. Și ghazirienii, de ticabă și înțelegători, se făcură că nu baga de seamă prosteasca sfidare a Sarei, care voia să-i umilească, cu zorzoancele ei ; se ascunseră tăcuți, la trecerea trăsuri. Mai tîrziu cînd șoseaua dădu spre mare și apusul soarelui în oglinda re-bronzeze fetele, Musa — asemenea unei brăște țestoase speriate — îndrăzni să-și arate răsul, facîndu-și pasul în dreapta și în stînga, lăcănînd pe care le anăbîta și apoi se închise într-un mușchi, ca o stăca de pînă pînă la Beirut. Dar, în clipa cînd am

măreț apus de soare care se reflecta în apele Mediteranei și pe crestele muntelui, într-o infinitate de nuanțe, de la auriu la violet. Oh, pământule, pământule ! Numai tu poți să fi grandios și demn, în timp ce noi, ființele omenești, nu putem exista fără a ne înjosi reciproc.

Seara mâncarăm tăcuți, posomorîți și ne culcarăm numaidecît. Nimeni nu veni să ne tulbure, ceea ce fu o fericire. Mă culcai în același pat cu Musa, fără să-mi dau seama de ce, cu toate că din cele trei camere două aveau cîte un pat, iar ultima un divan. Cum dorm prost în doi, m-aș fi mulțumit cu divanul, deși n-avea nici cearceafuri, nici cuvertură, dar nimeni nu mi-a cerut părerea. Din fericire, bătrînul nu-mi bizii la ureche nici o litanie, așa cum mă așteptam. Mă lăsă gîndurilor mele învălmășite și vîntului strașnic al mării, pe care-l asculta și el, cu ochii deschîși, senin. Cu puțin înainte să adormim, îmi puse mina pe umăr și-mi spuse :

— Nu trebuie să te simți pierdut... Eu plec. Dar tu n-o să fii obligat să trăiești în bordelul lor, fiindcă îți voi da o liră turcească și o să poți pleca la Damasc. Să nu ceri nimic lui Solomon. E mai bine. Și dacă fata mea o să vrea să te ajute, eu zic s-o refuzi.

Îmi vorbea cu vocea înecată în lacrimi. Terminînd, mă îmbrățișă și se întoarse cu fața la perete.

A doua zi dimineața, cînd toți ai casei dormeau încă, ne-am strecurat ca doi hoți, să ne fumăm ultimele narghi-lele la malul mării. Musa era otrăvit pînă-n vîrfurile unghiilor, de ura ce o nutrea împotriva Sarei. Gîndul de-a se întoarce acasă ca o curcă plouată, după ce își promisese c-o va aduce — cu sau fără voia ei — îi era mai apăsător decît dacă ar fi trebuit să le anunțe moartea Sarei.

— Ți-o jur că m-aș îmbăta de bucurie, dacă aș vedea-o lungită moartă, colea, sub ochii mei. Tirfa dracului !

Nu-mi erau boii acasă, în dimineața aceea, pentru a aproba cu entuziasm un atare exclusivism sentimental. Îl simțeam fratele meu, dar în același timp, copleșitor de nedrept. Încercai să-i comunic sărmanului tată propriile-mi îndoieli, ca să-i micșorez violența urii. Osteneală zadarnică.

— Desigur !... Ți-e ușor să fi îngăduitor, pentru că nu ești în cauză !

— Ba da, prietene, mă aflu în același cazan cu tine !

Toată viața mea e în joc. În clipa de față, sînt pe cale să realizeze osatura sufletului meu ; ea va fi solidă sau hibridă, după cum voi înțelege sau nu, de pe acum, legile existenței normale. Fiindcă numai sfinții și nebunii pot să ducă o viață anormală și eu n-aș vrea să fiu ca vreunul dintre ei.

Musa mă privi auirit :

— Dar ce cauți nebunii, sfinții și osatura sufletului tău în bordelul Sarei ?

— Iată ce cauți ; eu mă întreb — și tu trebuie să te întrebi, la rîndul tău — dacă avem dreptul de-a impune cuiva regulele morale care ne convin. De pildă, urăsc egoismul și aș fi în stare să impun lumii dreptatea, cu lovituri de bici ; dar cine îmi garantează că nu sînt un nebun, susținînd că justiția trebuie să guverneze, în mod normal, viața oamenilor ? Iar în cazul Sarei, de ce vrei tu ca ea să judece cinstea și necinstea cu capul tău și nu cu al ei ? Știi tu că în Japonia prostituția se practică, pe față, de tinerele fete din lumea bună, înainte de măritiş, ca să-și strîngă zestre și că după aceea își găsesc bărbați foarte respectabili.

— Fac japonezii asta ? Ei bine, eu n-o să fiu niciodată japonez ! Da ! Ia spune-mi, ce te-a apucat, așa tam-nesam, să vrei să mă convingi că Sara ar avea dreptul să-și continue acest fel de viață ?

— Pentru că simt în mine o puternică nevoie de-a înțelege, înainte să condamn ! Uită-te la Mihail : el n-a vrut să facă nici o concesie alor săi și a plecat de-acasă, ca să ducă o viață sfirtecă de concesiuni și, pe deasupra, vrednică de plîns, ceea ce, în realitate, înseamnă un faliment al dorinței noastre de independență și poate o pedeapsă. Dar mă întreb : cine are dreptul de-a defini natura concesiilor ce convin temperamentului nostru ? Fata ta, Ghizela, are oroare de prostituție ; ea e gata să se plece, chiar și în fața unui bărbat care ar face-o să sufere mii de ofense. Sara, cealaltă fată a ta, are, cu siguranță, oroare de viața cinstită care-i place Ghizelei ; ea preferă să-și piardă urma în lume și să se culce cu primul venit, pentru un pumn de bani sau pentru o masă. Tot așa răspundeam și eu mamei mele, cînd mă întreba pentru ce duc o viață de vagabond ; și cum e și natural, mama nu mă înțelegea. Tu n-ai s-o înțelegi deloc pe Sara, la fel ca și părinții lui Mihail, pe bietul lor fiu. Dar, pentru mine, problema e alta. Pînă acum am vorbit despre neînțelegerile între copii și părinți,

certuri trecătoare între două generații. Pentru mine, conflictul, foarte grav și permanent, este în altă parte. Și anume, atunci când individul, afectuos și sociabil, dar îndrăgostit de această independență care-i libertatea mișcărilor sale, se ridică împotriva societății omenești, a cărei existență este clădită tocmai pe renunțarea fiecăruia dintre noi, la această libertate. Și atunci, mă întreb, și pe bună dreptate, dacă nu e aici drama, asemănătoare cu a șoarecelui în ghearele pisicii. Dar nu-i totul : când citesc, printre rînduri, scrisorile lui Mihail, mă întreb dacă nu-i pe cale să-și blesteme pasiunea pentru libertatea mișcărilor sale, dacă nu le socoate ca o aberație a spiritului său, mai mult victima orgoliului nostru decît ca o necesitate absolută, ca o condiție de viață. Și, în cazul ăsta, la ce servesc toate suferințele pe care le acceptăm ca un preț de răscumpărare a fericirii noastre, pentru că nu există fericire, iar abdicarea te pîndește la capăt ? Nu-ți mai spun că, în ziua tardivei abdicări, s-ar putea să ai teribila remușcare filială, de-a fi rănit, adesea mortal, sufletul unei mame, al unui tată, care s-au sacrificat pentru tine. Vezi tu, Musa, iată de ce nu știu pe cine să compătimesc mai mult, pe tine sau pe Sara, care din voi are dreptul la dragostea mea pentru om.

. . . : : : : : : : : : : : : : : :

Nu-mi închipuiam, în ziua despărțirii noastre, cîtă dreptate avusesem ca să-i țin lui Musa acest „discurs“ de milă frățească.

Bătrînul s-a despărțit de fiică-sa, nevrînd s-o îmbrățișeze. Eu am plecat la Damasc, a doua zi. Cîteva săptămîni mai tîrziu, logodna Ghizelei fu ruptă din pricina Sarei. Nefericitul tată muri subit.

Apoi cinci ani trecură, la capătul cărora mă găseam eu însumi destul de prăpădit, cu trupul și sufletul, din vina aceluia care ne-a creat, în același timp buni și răi, inteligenți și proști. Într-o zi de noiembrie 1911, am debarcat pentru a șasea oară în această Alexandrie a Egiptului, plină de amintirea lui Musa. La „Fortul Napoleon“, un biet bar, descoperii o biată Sara, care, din mică și delicată, devenise un fel de pisică jigărită și murdară, cu ochii înfun-dați în orbite, părul vraiste și gura — mai ales gura — cusută, lipită pentru veșnicie. Ea se afla înapoia unei tejghele răpănoase, cu privirea în stradă, în timp ce un băie-

țel arab, slăbuț, servea doi tineri marinari olandezi, beți de viață și sburdalnici ca doi căței. Marinarii nu încetau cu glumele, puțin măgulitoare, la adresa damei mute de la tejghea, pe care o luau drept o mumie de curind scoasă din sarcofagul ei.

Mă așezai foarte aproape de ușă și cerui un vermut.

Nici sunetul vocii mele, mai mult decât prezența mea, nu clinti măcar un mușchi de pe figura Sarei. Totuși, eram sigur că mă recunoscuse.

Plății și ieși.

Nisa, martie 1934